

Аспірант Афанасьєва О. Б.

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ», Україна, Суми

Діагностика банкрутства банків: сутність, призначення, специфіка здійснення, методичне забезпечення

В економічній системі та її елементах час від часу виникають кризові явища, які загрожують їх ефективній діяльності. Особливо відчутними є кризи в банківському секторі, зважаючи на його велику роль в економіці. Тому для уникнення неплатоспроможності та банкрутства банки мають постійно проводити діагностику власного фінансового стану. У даний час це питання є досить актуальним через фінансову кризу в світі загалом та в нашій країні. Нестабільність фінансової ситуації в Україні продовжує загострюватись: грошова маса в країні зменшилася на 8,7 % з початку 2009 р., а у вартісному вираженні дорівнює 470,8 млрд. грн.

Фінансова криза негативно вплинула на кредитну й депозитну діяльності багатьох банків. Загальний обсяг кредитів, наданих фізичним особам з початку 2009 р., зменшився на 3,5 % до 264,1 млрд. грн. Загальний обсяг депозитів також упав на 11,8 % (до 176,6 млрд. грн.) за той ж період. Відтік клієнтських коштів з банків і скорочення обсягів кредитування як фізичних, так і юридичних осіб ще більше поглиблює проблеми самих банків.

В умовах нестабільності економічної ситуації України кількість банків, які опинилися на межі банкрутства, невпинно зростає: за останні півроку вже в одинадцяти вітчизняних банках було введено тимчасову адміністрацію строком на 1 рік. Причому з початку 2009 р. Національний банк України здійснив рефінансування вітчизняних банків на загальну суму майже 20 млрд. грн. та операції з мобілізації банківських коштів на 3,4 млрд. грн. Взаємопов'язаність елементів банківської системи обумовлює те, що кризове становище одного банку негативно впливає на фінансовий стан інших банків, а отже, й банкрутство одного банку неминуче призводить до порушення рівноваги на макроекономічному рівні та сприяє поширенню кризи в інших банках.

Сутність системи антикризового управління в банку полягає у вчасному виявленні загрози настання кризової ситуації. Завдяки цьому є можливість вчасно впровадити реалізацію дій та заходів з метою нейтралізації, усунення банкрутства. Раннє виявлення загрози неплатоспроможності можливе при проведенні постійної діагностики фінансового стану в банку: спеціалісти повинні своєчасно й достовірно розпізнавати кризу та проводити цей процес безперервно.

Останнім часом все більше уваги приділяється ранній діагностиці в банківському секторі, коли проблеми виявляються на початковій стадії. Це допомагає уникнути розвиток кризи, впровадивши стабілізуючі міри.

Сформована в банку система діагностування неплатоспроможності має характеризуватись своєчасністю виявлення проблем, достовірністю та об'єктивністю оцінки ймовірності банкрутства. Причому, даний процес повинен проводитись не час-від-часу, а бути безперервним та запланованим.

Регулярне обстеження фінансової діяльності банку допомагає вчасно зреагувати на існуючі проблеми, а в подальшому – уникнути банкрутства.

Діагностика банкрутства банків має специфічні властивості, серед яких виявлення причинно-наслідкових зв'язків об'єкта дослідження та суб'єкта управління; моніторинг становища та змін стабільності під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які впливають на ймовірність прогнозування та керованість системою; необхідність підвищення ефективності прогностичних функцій діагностики.

Досі в Україні немає єдино прийнятої методики діагностики неплатоспроможності банку, яка б реалізувалась на практиці. Це питання є актуальним як для НБУ та комерційних банків, так і для споживачів банківських продуктів – фізичних і юридичних осіб. Розроблені в Україні методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства не можуть бути в повній мірі використані при

діагностиці неплатоспроможності банків внаслідок особливостей функціонування останніх.

На нинішньому етапі розвитку виявлення несприятливих тенденцій та прогнозування банкрутства має першорядне значення. Зарубіжні та вітчизняні експерти розробили ряд методик для діагностики неплатоспроможності банків.

У результаті дослідження Банку міжнародних розрахунків виділяють такі чотири категорії систем діагностування: 1) системи фінансових коефіцієнтів та групового аналізу; 2) рейтингові системи оцінок банків; 3) статистичні моделі; 4) комплексні системи оцінки банківських ризиків. Усі методики діагностики банкрутства банків можна розділити на кількісні та якісні. Серед них двохфакторна модель, методика Бівера, модель Пратта, використання карт Кохонена, коефіцієнт Альтмана, методика Сайфуліна та Кадикової тощо. Однак зазначені методики орієнтовані на сталу, добре розвинуту економіку, тому мають ряд обмежень щодо використання у вітчизняних умовах, зокрема: недостатня точність, невідповідність особливостям української економіки, неспівпадіння вагових коефіцієнтів Україні та західних країн, відсутність статистичної бази про банкрутство в Україні тощо.

Крім того, багато методик діагностики кризового стану банку орієнтовані на аналіз балансу, в результаті чого об'єктом дослідження виступає сукупна комерційна діяльність банку, тому в значній мірі ігнорується інтелектуальний капітал фінансової установи. Ключовими показниками є коефіцієнт поточної ліквідності та коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами. Незважаючи на широке застосування даних показників у світовій практиці при оцінці платоспроможності, багато експертів у сфері антикризового управління вважають, що у деяких випадках можливе неадекватне відображення фінансового стану.

Для діагностики банкрутства в конкретному банку доцільно сформувати комплекс методів та заходів, які відповідають особливостям політики конкретної установи, й реалізовувати заплановані дії постійно в процесі всієї діяльності.